

**დაარსებული თუ აღდგენილი სოფლები
(„სომხეთისა და მისი მიმდებარე ტერიტორიის ტოპონიმთა“
ხუთტომეულის მიხედვით)**

1986-2001 წლებში გამოიცა ჰ. ბარსელიანის, თ. ჰაკობიანის და მ. ბახშიანის „სომხეთისა და მიმდებარე რაიონების ტოპონიმური ლექსიკონი“ ხუთ ტომად. გამოცემას წინ უძღვის მოკლე წინასიტყვაობა, საიდანაც ვიგებთ, რომ სომხურ ტოპონიმიაზე უძველესი დროიდან მუშაობდნენ როგორც უცხოელი, ისე სომეხი ავტორები. მისი აკადემიური კვლევა იწყება მე-19 საუკუნის ბოლოსა და მე-20 საუკუნის დასაწყისში.

ლექსიკონში დიდი ყურადღება ეთმობა ძველი სომხური ტოპონიმების წარმოშობას, მათ განმარტებებს, თქმულებებსა და ხალხურ გადმოცემებს.

ავტორები მიუთითებენ ტოპონიმური ლექსიკონების ენციკლოპედიურ ხასიათს XIX-XX საუკუნეებში. მათ შორის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მკრტიწ პუტურიანის „სომხური ენციკლოპედია“, რომელიც გამოვიდა ბუქარესტში 1938-40 წლებში. მასში მხოლოდ სომხური ტოპონიმები იყო განხილული.

ხუთტომეულის ავტორებმა მიზნად დაისახეს სომხეთისა და მიმდებარე ტერიტორიების ტოპონიმური მასალის შეკრება-დამუშავება და კვლევა. ეს ენციკლოპედიური ხასიათის ლექსიკონი დაინტერესებს ბიზანტიის, სპარსეთის, კავკასიის და სხვა ქვეყნების უძველესი ისტორიით დაინტერესებულ პირებს.

ლექსიკონი მოიცავს 400 ათას კვადრატულ ფართობზე გაბნეულ ტოპონიმებს. ხუთ ტომში მოცემულია 136 ათასზე მეტი გეოგრაფიული სახელი. ავტორები მიუთითებენ მათი ტოპონიმური ინტერესების საზღვრებს: ჩრდილოეთით მდ. მტკვრამდე, სამხრეთიდან დასავლეთ ტიგროსის გამყოფ წყლებამდე, დასავლეთით ამასიისა და კესარიის რაიონებს, კილიკიასთან ერთად და აღმოსავლეთით კასპიის ზღვამდე. ამ ფარგლებში ხვდება რამდენიმე მეზობელი რაიონი და ქვეყანა (ჰაკობიანი ... 1986: 7-8).

ლექსიკონში ძირითადად აღწერილია სოფლები და სხვა ტიპის საცხოვრებელი ადგილები, ხოლო ნაკლებად ტბები, მდინარეები, მთაგრეხილები, მდელოები.

ძირითად სალექსიკონო მასალად ტოპონიმები გამოტანილია თანამედროვე სომხური ენით, ხოლო ძველსახელებიან ტოპონიმთა სხვაენოვანი ვარიანტები მოცემულია ფრჩხილებში ან ბრჭყალებში. ზოგიერთი მონაცემი ლექსიკონში დაზუსტებული არ არის.

ლექსიკონის შედგენისას გამოყენებულია ასურულ-ბაბილონური, ხეთური, სომხური, ბერძნული, სპარსული, ბიზანტიური, არაბული, ქართული, რუსული, თურქული წყაროები, სხვადასხვა პუბლიკაცია, არქივი, ხელნაწერი, ათეულობით ძველი და ახალი რუკა (ჰაკობიანი... 1986: 9-10).

ტოპონიმთა ლექსიკონში რამდენიმე სოფლის შესახებ ნათქვამია, რომ ისინი დააარსეს ჩამოსახლებულებმა, მაგ., სოფ. აბათხევი დააარსეს 1829-30 წლებში ყარსიდან დევნილმა სომხებმა, ხოლო ალასტანი, აგანა-ერზრუმიდან დევნილებმა. ასევე ახალ დაარსებულ სოფლებად არის მიჩნეული: ასფარა – 1924 წ. თოთხამი – 1908 წელს, კათნატუ – 1928 წელს. აქ ერთგვარ გაუგებრობასთან უნდა გვქონდეს საქმე, რადგან აბათხევი, ალასტანი და აგანა, როგორც სოფლები, მე-19 საუკუნის 30-იან წლებზე დიდი ხნით ადრე არსებობდა.

აბათხევი. სომხური ტოპონიმური ლექსიკონის მიხედვით, სოფელი აბათხევი მდებარეობს ახალციხის რაიონში, დააარსებულია 1829-30 წლებში კარინიდან დევნილი სომხების მიერ. 1968 წელს იყო 537 სომეხი მცხოვრები (ჰაკობიანი... 1986: 1).

სომხური ენციკლოპედიის მიხედვით აბათხევი დააარსეს ერზრუმიდან დევნილმა სომხებმა. დანარჩენი მონაცემები იგივეა, რაც სომხურ ლექსიკონში (სომხური ენციკლოპედია, 1974: 12).

სოფელი აბათხევი მოხსენიებულია ქართულ ენციკლოპედიაში. იგი მდებარეობს ახალციხის რაიონში, ახალციხიდან 16 კმ-ის დაშორებით. აქვს მხოლოდ დაწყებითი სკოლა, საშუალო სკოლა არის სოფელ წინუბანში (ქსე, 1975: 12).

ს. ჯიქიას „გურჯისტანის ვილაიეთის დიდ დავთარში“ მოხსენიებული აქვს სოფელი აბათხევი, რომელიც ახალციხის რაიონის წყალთბილის სასოფლო საბჭოში შედის სხვა სოფლებთან ერთად (ჯიქია, 1958: 75).

ალასტანი. სომეხი ტოპონიმისტები ალასტნის შესახებ ამბობენ, რომ ის არის სოფელი ახალქალაქის რაიონში. მდე-

ბარეობს ქალაქ ახალქალაქიდან 21 კმ-ის დაშორებით, სოფელში მისდევენ მესაქონლეობას, მოყავთ კარტოფილი და მარცვლეული, არის საშუალო სკოლა, კლუბი, ბიბლიოთეკა, საავადმყოფო. დააარსეს ერზრუმიდან დევნილმა სომხებმა 1830 წელს (პაკობიანი... 1986: 66-67).

ამავე მონაცემებს თითქმის სიტყვა-სიტყვით იმეორებს სომხური საბჭოთა ენციკლოპედია და ასევე წერს, რომ ალასტანი დააარსეს ერზრუმიდან გადმოსახლებულმა სომხებმა 1830 წელს (სომხური ენციკლოპედია, 1974: 139).

ქართული საბჭოთა ენციკლოპედიის მიხედვით, სოფელი ალასტანი მდებარეობს ახალქალაქის რაიონში მდ. ჭოხრეთის ორივე ნაპირზე. ახალქალაქიდან 22 კმ-ის დაშორებით. აქ არის X–XI საუკუნის ეკლესია. XIII-XIV სს-ში იყო საუფლისწულო მამული (ქსე, 1975: 267).

ალასტანი არ არის XIX საუკუნის დასაწყისში „დაარსებული“ სოფელი. ალბათ უფრო სწორი იქნებოდა თქმულიყო სომეხი მეცნიერების მიერ, რომ სოფელი განაახლეს სომხებმა. ამის თქმის საშუალებას პირველ რიგში გვაძლევს ძველი ქართული ეკლესია, რომელიც სოფლის ცენტრში დგას. ეკლესიას აქვს ქართული სამშენებლო წარწერები: „ესე მე ნოშელმან დავდე ქვაი“, „ესე მე დანიმ დავსუი საოლისქემან“ (ჯავახეთი, 2000: 71). ალასტნის წარწერები და ეკლესია აღწერეს მ. ბროსემ, ივ. როსტომაშვილმა (ცისკარიშვილი, 1995: 123).

ტაძარი „ჯავახურია“, მძლავრი მოცულობა თლილი კვადრატებით ისე ოსტატურად შენდება, რომ წყობის ხაზები თმის ღეროს სისქეს აღწევს, კედლები კი მტკიცე ზედაპირად იქცევა. მის ზედაპირზეა „დაბეჭდილი“ ყოველ კუთხეში, ეშმაკისაგან დასაფარავად, ბოლნური ჯვრები“ (ჯავახეთი, 2000: 70) ეკლესია X საუკუნის ბოლოსა და XI საუკუნის დასაწყისშია აშენებული (ჯავახეთი, 2000: 70-71). ალასტნის ეკლესია, რა თქმა უნდა, ქართველების მიერ არის აშენებული, ამიტომ გამორიცხებულია, რომ ეს სოფელი დააარსებულიყო მე-19 საუკუნის დასაწყისში.

ალასტნის ეტიმოლოგიის დროს ორი ვარაუდი არსებობს. ერთ შემთხვევაში გამოყოფილია „-სტან“ სპარსული სუფიქსი (ბერიძე, 1992: 83), ხოლო სხვა შეხედულებით. ალასტანი იყოფა ორ ნაწილად – ალასტანი, სადაც ტანი „ეწოდება მიწის გრცელ ნაკვეთს“ (ბედოშვილი, 2002: 63).

ალასტნის მნიშვნელობა განსაკუთრებით იზრდება ლაშა გიორგის დროს.

ალასტნის შესახებ თავისი აზრი აქვს გამოთქმული ივ. ჯავახიშვილს (ჯავახიშვილი, 2002: 111-112), რომლის მიხედვით, ალასტანი არის ისტორიული სოფელი ჯავახეთში, სამეფო სადგომი ლაშა გიორგის საუფლისწულო მამულისა და ალასტანელი „პროვინციის მეფეთა“ სამფლობელოს ცენტრი. ალასტანელი მეფე იყო ლაშა, რომლის უკანონო შვილი იყო დავითი, „ალასტანელისა შვილი“. არის მოსაზრება, რომ სასახლიდან წასვლის შემდეგ დავით ლაშას ძის დედას სოფელი ალასტანი მისცეს საცხოვრებლად (ჯავახიშვილი, 2002: 111).

ალასტანელ მეფეთა მფლობელობა XV-XVI საუკუნეებში იზრდება და ორ ნაწილად არის წარმოდგენილი – ზემო და ქვემო ალასტანი (ჯიქია, 1958: 274). მნიშვნელობა ჰქონდა მასთან გოკიის ქალაქის (ვახუშტი ბატონიშვილი) სიახლოვეს.

ზემო და ქვემო ალასტანში 1595 წელს ქართული მოსახლეობაა (ჯიქია, 1958: 196, 203).

ალასტნის სახელით „დავთარში“ ამავე ტყე-ჯავახეთის ნაპიესათვის 2 სოფელია აღრიცხული ზემო და ქვემო ალასტანი. ზემო ალასტანი 15 კომლიანი სოფელია, ხოლო ქვემო ალასტანი – შვიდკომლიანი. აქაურ ეკლესიაზე 2 პატარა ქართული წარწერაა.

მსხვილმასშტაბიან რუკებზე გოკიასთან ახლო, მის სამხრეთით, ყველგან აღნიშნულია ალასტანი (ზემო და ქვემო). დღეს ახალქალაქის რაიონში ალასტანი გოკია, ვარევან და ხანდო სოფლებთან ერთად ალასტნის სასოფლო საბჭოში შედის.

ალასტნის შესახებ ცნობებს გვაწვდის ისტორიულ-ხუროთმოძღვრული გზამკვლევი „ალასტანი“. ალასტნის ეკლესია სოფლის ცენტრში დგას, მის დასავლეთით, სულ რამდენიმე მეტრში XIX საუკუნეში სომხებს დიდი უგუმბათო ეკლესია აუგიათ. ძველი ტაძარი დარბაზულია. მაღალი და განიერი კორპუსი მოზრდილია და მოცულობითი. ძველად ალასტანი იმდენად მნიშვნელოვანი პუნქტი ყოფილა, რომ ის მეფე ლაშა-გიორგის საუფლისწულო მამულის ცენტრად იქცა. ამიტომაც „თამარის ძეს გიორგის, „ჯავახთუფალის“ გარდა წყაროები უწოდეს „ალასტანელსაც“. 1392 წლის ერთი საბუთის მიხედვით, მცხეთის საკათალიკოსო მამულებში, სხვებთან ერთად

უკვე ჩამოთვლილია: „ზვარეთს, სოფ. გოკია, სოფ. ალასტანი“ (ჯიქია, 1958: 203).

ამგვარად, არ არის სწორი სომეხ ტოპონიმისტთა ცნობა იმის შესახებ, რომ ალასტანი დააარსეს არზრუმიდან ჩამოსახლებულლებმა. იქ მოსახლეობა ისტორიული წყაროების მიხედვით იყო უძველესი დროიდან. ალასტანი მნიშვნელოვან როლს თამაშობდა საქართველოს ისტორიაში. მისმა მოსახლეობამ ისლამი მიიღო მე-18 საუკუნეში. ქართველი მაჰმადიანები მასიურად გაასახლეს, ან თავად წავიდნენ თურქეთში ახალციხის საფაშოს დაცემის შემდეგ და მათ ადგილზე ჩამოსახლდნენ სომეხები.

ამდენად, სომეხი ტოპონიმისტების მიერ გამოთქმული მოსაზრება ალასტნის მე-19 საუკუნეში დააარსების შესახებ სწორი არ არის.

აგანა. სომხური ტოპონიმის მიხედვით სოფელი აგანა მდებარეობს ახალქალაქის რაიონში, ახალქალაქიდან 25 კმ-ის დაშორებით. 1907 წელს იყო 491 სომეხი მცხოვრები, ხოლო 1968 წელს – 715. იგი დააარსეს 1830 წელს ერზრუმიდან დევნილმა სომეხებმა (ჰაკობიანი... 1986: 16).

სომხურ საბჭოთა ენციკლოპედიაში მითითებულია, რომ აგანა ბრდონქიდან დევნილმა სომეხებმა დააარსეს. ახლა შეერთებულია სოფელ კაჯოს მეურნეობასთან (სომხური ენციკლოპედია, 1974: 49).

„ქართულ საბჭოთა ენციკლოპედიაში“ მოხსენიებულია სოფელი აგანა, რომელიც მდებარეობს ახალქალაქის რაიონში, მდინარე ბარაღეთის მარჯვენა ნაპირზე, ახალქალაქიდან 22 კმ-ის დაშორებით (ქსე, 1975: 51).

„გურჯისტანის ვილაიეთის დიდი დავთრის“ მიხედვით სოფელ აგანაში 1842 წელს 14, ხოლო 1870 წელს 36 კომლია. სოფ. აგანის მოსახლეობა ჩივის, რომ იხთილელებმა (ღრტილელებმა) მიჯნები მოსკეს და ჩვენი მიწით სარგებლობენო. არქივისეულ სიებში გვაქვს Акана, რომელიც შემდეგ ვიდაცას Агана-დ გაუსწორებია. ყველა მსხვილმასშტაბიან რუკაზე აგანის ადგილმდებარეობა იხთილასა (=ღრტილა) და ბარაღეთთანაა აღნიშნული. დღეს აგანა ახალქალაქის რაიონში კაჭიო, ალათუბან, ბოჟანო და სირგვასთან ერთად კაჭიოს სასოფლო საბჭოში შედის (ჯიქია, 1958: 271).

ამგვარად, აგანა ძველი ქართული სოფელია, რომელიც დადასტურებულია მე-16 საუკუნეში. შესაძლებელია, ის სომეხ-

ბის ჩამოსახლების დროს უკვე ნასოფლარი იყო და იქ ახალი მოსახლეობა დამკვიდრდა.

ასფარა. სომხურ ტოპონიმთა ლექსიკონში პარალელური ფორმებია ასპარა და ასფარა. იგი არის ქართული სოფელი ნინოწმინდის რაიონში. ქალაქის ცენტრიდან 33 კმ-ის დაშორებით. 1969 წლის 1-ლი იანვრის მონაცემებით ჰყავდა 328 სომეხი მცხოვრები, 1970 წელს კი – 331. მოსახლეობა მისდევს მიწათმოქმედებასა და მესაქონლეობას. სოფელში არის რვა-წლიანი სკოლა, ბიბლიოთეკა. სახლები ერთსართულიანი და ქვით ნაგებია (ჰაკობიანი... 1986: 353).

იქვე აღნიშნულია, რომ იგი დაარსეს 1924 წელს ახალქალაქის რაიონის სოფელ კარტიკამიდან მოსულმა სომხებმა.

კარგი იქნებოდა, რომ თქმულიყო, ნასოფლარი „გააცოცხლეს“ და არა „დააარსეს სოფელი“. რადგან ასფარა, რომელიც წყაროებში და ზეპირ გადმოცემებში ასპანად იწოდება, ცნობილია საქართველოში.

„ქართული ენციკლოპედიის“ მიხედვით სოფელი ასფარა მდებარეობს ბოგდანოვკის რაიონში, ფარავნის ტბის დასავლეთ ნაპირზე. ზ. დ. 2080 მ-ზე, ხოლო ბოგდანოვკიდან 40 კმ-ის დაშორებით (ქსე, 1975: 663).

ასფარის შესახებ ს. ჯიქია წერს: ასფარის მოსახლეობა თურქულენოვანი სომხებია, რომლებიც ჩვენი საუკუნის 20-იან წლებში გადმოსახლდნენ კარტიკამიდან. ერთი დანგრეული ეკლესია არის. იგი პატარა სოფელია. პროფ. ლ. მელიქსეთ-ბეგის მიხედვით: „ასფარა“ ძველი სახელწოდებაა იმ სოფლისა, რომელსაც ეწოდება „ბობლიკან“ „პუბლიკან“ ჰქვია. ფარავნის ტბის ნაპირზე.

უნდა აღინიშნოს, რომ ასფარას სახელით სოფელი ძველად ორი უნდა ყოფილიყო. ცნობილ ხალხურ ლექსში „თავფარავნელი ჭაბუკი“ სხვადასხვა გეოგრაფიული პუნქტი იხმარება. ასფარა, ასპინძა, ასპანა, გასპარა. ამათში ყველაზე უფრო სწორი ასფარაა. ასპანაზე „საქართველოს სიძველის“ მიხედვით, „ფოკის ტბის ნაპირს უნდა იყოს ნასოფლარი ასპანა“. მაგრამ ეს არ არის სწორი. ფარავნის ტბის დასავლეთ ნაპირზე, ორი ნასოფლარია ასფარას სახელით, მაგრამ ასპანა არაა. „ასპარას“ დამახინჯებულია (ასპანა, გასპარა) ან შეცვლილია „ასპინძად“.

ზემოთ დასახელებულ ლექსში „თავფარავნელი ჭაბუკი“ ორი კონკრეტული გეოგრაფიული პუნქტია ნახსენები – თავ-

ფარავანი, თამარაშნელი. ს. ჯიქიას სწორ ფორმად მიაჩნია ასფარა და ფიქრობს, რომ ასპანის მაგივრად უნდა იყოს ასფარა. ხალხურ ლექსში ძირითადად ასპანა იხმარება. მაგრამ ძირითადი ვარიანტი ასპანა უნდა იყოს. ამ სოფლის სახელად გვხვდება ასპარაც. ასეც რომ არ იყოს და ასპანა გადააზრების შედეგად იყოს მიღებული, უნდა იგულისხმებოდეს ამ სახელის მქონე გეოგრაფიული პუნქტი. არსებობს მოსაზრებები, რომ ასპანა ირანიდან შემოსული გეოგრაფიული სახელია ან შემოვიდა ადგილობრივად შეიქმნა და ამოსავალი ფუძე არის asp (ბერიძე, 1992: 95-96).

ასფარის შესახებ ცნობებს გვაწვდის ისტორიულ-ხუროთმოძღვრული გზამკვლევი, რომ ასფარა სოფ. ფარავნის პირდაპირ, ქართული ზეპირსიტყვიერების მშვენიერი ნიმუშით განთქმული, სოფ. ასფარაა.

„თაფარავნელი ჭაბუკი ასფარას ქალსა ჰყვარობდა

ტბა ჰქონდა წინათ სავალი, გასვლას შიგ არა ზარობდა“.

ბალადა მოგვითხრობს ქალ-ვაჟის სიყვარულზე, ჭაბუკის წყალში გასვლასა და ქალის მიერ დანთებულ სანთლის შუქზე. ავი ბებრის მიერ სინათლის გაქრობასა და წყვილადში დარჩენილი ვაჟის დაღუპვაზე. ასფარის ამჟამინდელი მოსახლეობა თურქულენოვანი კათოლიკე სომხებია, რომლებიც აქ XX საუკუნის 20-იან წლებში გადმოსახლდნენ. სოფ. კარტიკამიდან. ქართველთა მყოფობის დასტურად კი სოფლის განაპირას, მშრალი წყობით ნაგები წრიული გალავნით მყარად შემოზღუდულ მოედანზე აღმართული ნაეკლესიარილია. აქვეა ბალახებში ჩაფლული ჯვრიან ჩუქურთმიანი ბალავრის ქვაც, ეკლესია XI საუკუნეშია აგებული. ასფარა XVI საუკუნის ბოლოს უკვე ნასოფლარია. 1720-21 წწ-ში კი იგი ისევ მოშენებულია.

ამგვარად, ასფარაც მე-19 საუკუნემდე არსებული სოფელია.

თოთხამი. სომხურ ტოპონიმთა ხუთტომეულში მითითებულია, რომ სოფელი თოთხამი მდებარეობს ახალქალაქის რაიონში, ახალქალაქიდან 4 კმ-ის დაშორებით. იგი დააარსებულია 1908 წელს კორსიდან დევნილი სომხების მიერ (ჰაკობიანი... 1988: 463).

სომხური ენციკლოპედიის მიხედვით, თოთხამი დააარსეს ახალქალაქის რაიონის სოფელ აბულიდან და თორიდან გადმოსახლებულმა სომხებმა (მათი წინაპრები გადმოსახლებული

არიან დასაველეთ სომხეთიდან 1830 წელს) (სომხური ენციკლოპედია, 1974: 35).

„ქართულ საბჭოთა ენციკლოპედიაში“ მოხსენიებულია სოფელი თოთხამი, რომელიც მდებარეობს ახალქალაქის რაიონში. ზ. დ. 1700 მ-ზე, ხოლო ახალქალაქიდან 7 კმ-ის დაშორებით (ქსე, 1979: 689).

„გურჯისტანის ვილაიეთის დიდი დავთრის“ მიხედვით, თოთხამი – სათესველი თოთხამი. „დავთრის“ დროს სათესველად აღრიცხული თოთხამი დღეს სოფელია. არაგვის სასოფლო საბჭოს გამოეყო სოფლები მაჭატია, კორხი და თოთხამი (ჯიქია, 1958: 358).

ე. ი. სახელი, თოთხამი, ისევე ძველია, როგორც სხვა ტოპონიმები ჯავახეთში. იგი დადასტურებულია მე-16 საუკუნეში, ხოლო ხელახალი დასახლება მოხდა გვიან, მე-20 საუკუნის დასაწყისში, როგორც ამას სომხური ხუთტომეულის ავტორები მიუთითებენ.

კათნატუ. სომხური ლექსიკონის მიხედვით სოფელი კათნატუ მდებარეობს ნინოწმინდის რაიონში. იგი დააარსდა 1928 წელს. წინაპრები გადმოსახლებული არიან აღმოსავლეთ სომხეთიდან (ჰაკობიანი... 1988: 884).

სომხურ ენციკლოპედიაში მითითებულია, რომ სოფელი დააარსეს 1928 წელს ახალქალაქის რაიონის სოფ. აბულიდან და თორიდან გადმოსახლებულმა სომხებმა. (სომხური ენციკლოპედია, 1974: 129)

ქართული ენციკლოპედიის მიხედვით, სოფელი კათნატუ მდებარეობს ბოგდანოვკის რაიონში, ჯავახეთის ზეგანზე, ხანჩალის ტბის სამხრეთ აღმოსავლეთით, ზ. დ. 2000 მ. ბოგდანოვიდან 7 კმ-ის დაშორებით (ქსე, 1980: 318).

„გურჯისტანის ვილაიეთის დიდ დავთარში“ დიდი ხანჩალი და პატარა ხანჩალი სოფელ კათნატუსთან ერთად ნინოწმინდის რაიონის ხანჩალის სასოფლო საბჭოში შედის. ეს სოფლები აქ აღრიცხული არ არის, შესაძლებელია მოსახლეობა აქ შემდგომში გაჩნდა (ჯიქია, 1958: 353).

„გურჯისტანის ვილაიეთის დავთარის“ დროს XVI საუკუნეში, ტოპონიმია, რა თქმა უნდა, წმინდა ქართული იყო. ჯავახეთში გადმოსახლებული სომხები ბინადრდებიან პირდაპირ ახლად მიტოვებულ სოფლებში, რომლებშიც საყოფაცხოვრებო ნაგებობები უკვე ჰქონდათ და ახალი სახელის

შერქმევის აუცილებლობა არ იყო. ყველა სოფელი დასტურდება „გურჯისტანის ვილაიეთის დიდ დავთარში“.

მაშასადამე, ზემოთ განხილული სოფლები ისტორიული წყაროების მიხედვით მე-19 საუკუნემდე დიდი ხნის არსებული სოფლებია, სადაც უძველესი დროიდან ცხოვრობდა მოსახლეობა, შემდეგში ისინი მხოლოდ განახლდა.

გამოყენებული ლიტერატურა:

ბატონიშვილი, 1973: ბატონიშვილი ვახუშტი, „ქართლის ცხოვრება“ ტ. IV, თბილისი, 1973 წ.

ბედოშვილი, 2002: ბედოშვილი გ., „ქართულ ტოპონიმთა განმარტების ეტიმოლოგიური ლექსიკონი I, თბილისი, 2002 წ.

ბერიძე, 1992: ბერიძე მ., ჯავახეთი. თბილისი, 1992 წ.

ქსე, 1975: ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია, ტ. I, თბილისი, 1975.

ქსე, 1979: ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია, ტ. IV, თბილისი, 1979.

ცისკარიშვილი, 1995: ცისკარიშვილი ვ., ჯავახეთის ეპიგრაფია, როგორც საისტორიო წყარო, თბილისი, 1995.

ჯავახიშვილი, 2002: ჯავახიშვილი ივ., ენციკლოპედიური ლექსიკონი 2002.

ჯიქია, 1941: ჯიქია ს., „გურჯისტანის ვილაიეთის დიდი დავთარი“ ტ. II, თბილისი, 1941 წ.

ჯიქია, 1958: ჯიქია ს., „გურჯისტანის ვილაიეთის დიდი დავთარი“ ტ. III, თბილისი, 1958 წ.

პაკობიანი, 1986: ჯაკობიანი, სულხან-საბა-ორბელიძის, 1986 – წ. IV, ჯაკობიანი, სულხან-საბა-ორბელიძის, 1986 – წ. IV, ჯაკობიანი, სულხან-საბა-ორბელიძის „ჯაყაყაყის ხელნაწიხი ჯაკობიანის“, ხ. I, ერეკლანი, 1986.

პაკობიანი, 1988: ჯაკობიანი, სულხან-საბა-ორბელიძის, 1988 – წ. IV, ჯაკობიანი, სულხან-საბა-ორბელიძის, 1988 – წ. IV, ჯაკობიანი, სულხან-საბა-ორბელიძის „ჯაყაყაყის ხელნაწიხი ჯაკობიანის“, ხ. II, ერეკლანი, 1988.

პაკობიანი, 1991: ჯაკობიანი, სულხან-საბა-ორბელიძის, 1991 – წ. IV, ჯაკობიანი, სულხან-საბა-ორბელიძის, 1991 – წ. IV, ჯაკობიანი, სულხან-საბა-ორბელიძის „ჯაყაყაყის ხელნაწიხი ჯაკობიანის“, ხ. III, ერეკლანი, 1991.

სომხური საბჭოთა ენციკლოპედია, 1974: Հայկական սովետական հանրագիտարան, Երևան, 1974.

Mariam Balasaniani-Gognadze

FONDED OR RENEWED VILLAGES

(According to „Toponimies in Armenia and near regions“)

Summery

In the dictionary of “Toponimies in Armenia and near regions” is clearly described that some villages were founded by Armenians in 1828-29. I think that this idea is not correct because above mentioned villages were founded till 19th century. The people lived there before. When new inhabitants settled there it is updated not founded.